

межах певного предмета; позааудиторні (актуальні в процесі виконання домашніх завдань) [2; 5]. У межах нашого дослідження актуальною видається кожна із зазначених проблем.

Розподіляють також проблеми відповідно до їхньої ролі в навчальному процесі. Основні проблеми стосуються всього навчального матеріалу, який вивчають на занятті. Зазвичай такі проблеми ставлять перед студентами на вступній частині заняття. Допоміжні проблеми допомагають розв'язати основну проблему. До них вдаються за умови, якщо студентам не вдається успішно розв'язати основну проблему або для поетапного подолання основної проблеми. Актуальними видаються проблеми, які визначають за способами розв'язання проблем. Їх поділяють на фронтальні (пропонують розв'язати всій групі), групові (ставлять перед окремою групою студентів), індивідуальні (студент розв'язує самостійно).

У межах проблемного навчання варто застосовувати відповідні методи навчання. У цьому контексті актуальними видаються такі методи: проблемний виклад матеріалу, частково-пошуковий та дослідницький. Вибір методів навчання обумовлено певними факторами: рівень самостійності студентів, вид заняття (лекція чи практичне заняття), тема заняття тощо. Наприклад, метод проблемного викладу матеріалу безперечно є актуальним переважно на лекційних заняттях. Суть цього методу полягає в створенні проблемної ситуації, її аналізу, виявлення протиріч, визначення проблеми та способів її розв'язання, висунення гіпотез та обґрунтування їх. Однак цей метод застосовують не тільки в монологічному режимі лекції, а й в діалогічному режимі семінару. Частково-пошуковий метод передбачає пояснення нового матеріалу в поєднанні з проблемними запитаннями та завданнями. Тут важливо, щоб студенти самостійно формулювали проблеми, ставили проблемні запитання, але під керівництвом викладача. У цьому контексті актуальними видаються евристичні бесіди, дискусії, «мозковий штурм». Наприклад, у процесі проведення проблемного семінару доречно запровадити групову роботу з використанням частково-пошукових методів. Розподілити студентів на дві групи: генератори ідей та експерти. Генератори ідей ставлять проблеми, висувають гіпотези, експерти оцінюють їх. У такий спосіб буде досягнуто колективне розв'язання проблеми. Застосування дослідницького методу вимагає високого рівня самостійності студентів. Цей метод варто застосовувати, за умов наявності у студентів тієї теоретичної бази, яка необхідна для розв'язання досліджуваної проблеми. Викладач пропонує проаналізувати та систематизувати факти, організовує пошукову діяльність студентів, надає низку завдань, чим спонукає до самостійної роботи. Завдання можуть бути розраховані на кілька хвилин

заняття, а також на кілька днів, тижнів та навіть місяців. Тут актуальною є використання першоджерел, застосування досвіду експерименту.

Таким чином, безумовно сучасна педагогіка пропонує низку технологій, які сприяють підвищенню рівня мотивації студентів. Однак, на нашу думку, проблемне навчання забезпечує не тільки наявність системи знань, умінь та навичок, але й сприяє формуванню в них здатності до оволодіння знань шляхом самостійної діяльності, розвиває інтерес до навчання. Водночас у цьому контексті важливо зауважити, що проблемне навчання буде якісним та успішним за певних умов: наявність відповідної науково-методичної бази викладача, готовність студента до проблемного викладу матеріалу, науково-методична забезпеченість процесу навчання щодо створення проблемних ситуацій, урахування особливостей певної дисципліни (тема, обсяг годин на тему тощо).

Література:

1. Перегуда І., Мирончук Н.М. Застосування проблемного навчання у вищому навчальному закладі. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : збірник наукових праць*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 127–129.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи [Електронний ресурс]. К., 2003. 271 с. Режим доступу: <http://nashaucheba.ru/v12486/>
3. Дроздова І.П. Методика викладання, педагогіка та психологія вищої освіти: навч. посібн. Х., 2008. 140 с.
4. http://ua-referat.com/Методика_створення_проблемних_ситуацій
5. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс]. К., 2005. 399 с. Режим доступу: http://pidruchniki.ws/12631113/pedagogika/problemne_navchannya_vischomu_navchalnomu_zakladi

5.2. To the problem of experimental research of political socialization of students

До питання про експериментальне вивчення політичної соціалізації студентської молоді

Аналіз політичної ситуації останніх місяців свідчить про те, що значна частина української молоді цікавиться політичним життям країни, окремі з них активно ведуть полеміку на політичні теми в реалі та в соціальних мережах, а певна частина молодих людей активно включається в політичне життя країни.

Різностямованість ціннісно-орієнтованих уподобань українських громадян стала однією з основних характеристик українського суспільства. У зв'язку з цим постає низка питань, безпосередньо пов'язаних з процесом політичної соціалізації. Особливий інтерес викликає юнацький період, оскільки саме цей вік є найбільш «чуттєвим» до соціально-політичних змін, що відбуваються в суспільстві, бо в цей період життя відбувається активне становлення особистості. Учені однастайні в тому, що характерними особливостями даного вікового періоду виступають юнацький максималізм та юнацький бунт. Е. Еріксон вважав, що яким би не було джерело ідентичності, головною подією юнацького віку є досягнення генеративності. Він пояснює генеративність як спробу увічнити себе шляхом здійснення довготривалого і значного внеску в оточуючий світ [6,14].

Певні аспекти політичної соціалізації розглядалися в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Об'єктом уваги дослідників є природа та механізми цього процесу (Г. Лассвел, Дж. Алмонд, С. Верба), вікова періодизація політичної соціалізації (Д. Істон, Дж. Денніс), Можливості різноманітних інститутів соціалізації (Х. Ремшмідт), ефективність освітніх технологій і виховних прийомів на різних стадіях соціалізації (У.Бронфренбреннер), роль конвенційних норм в регуляції процесу соціалізації (Е. Берн, Е. Еріксон) тощо [2,3,12,13,14]

У російській та вітчизняній науковій літературі проблема соціалізації особистості аналізується у філософському, соціально-психологічному та психолого-педагогічному вимірах. Окремі аспекти становлення свідомості і регуляції поведінки розглядалися в працях Л.П. Ігуєвої, В.А. Петровського, С.Л. Рубінштейна, соціально-психологічні аспекти становлення особистості розкриті в працях К.О. Абульханової-Славської, Б.Г. Ананьєва, Г.О. Балла, А.О.Деркача, В.О. Васютинського, Л.М. Карамушки, М.Н. Корнева, Л.Є.Орбан-Лембрик, В.О. Татенка, Т. М. Титаренко; механізми соціальної взаємодії, проблема соціальних ролей, які виконує індивід, вікова специфіка процесу соціалізації відображені в працях Г.М. Андреевої, І.С. Кона. Механізми підвищення ефективності соціалізації через освітньо-виховний процес розглянуті у наукових дослідженнях М.Й. Боришевського, І.В. Жадан, С.Д.Максименка, А.В. Мудрика, Д.І. Фельдштейна. Загальні проблеми політичної соціалізації, суть та зміст цього процесу проаналізовані в працях В.В.

Москаленко, М. І. Пірен, Є.Б. Шестопап; концептуальні основи параметрів політичної соціалізації представлені в наукових доробках В.Т. Циби; соціально-психологічні проблеми молоді в процесі політичної соціалізації досліджувалися Н.М. Дембицькою, М.С. Катаєвою, Н.М. Юрій та іншими науковцями [2, 7, 1, 5, 9, 10, 6, 4, 8, 11].

Виділені напрямки дослідження об'єктивно відображають суть феномена політичної соціалізації, соціально-політичні чинники політичної соціалізації студентської молоді досі майже не досліджені. Існує певне протиріччя між нагальною потребою ефективного впливу на процес політичної соціалізації молоді через розуміння соціально- психологічних чинників цього процесу та недостатньою теоретичною розробленістю питань, пов'язаних із політичним становленням особистості. Прагнення осмислити зазначені протиріччя, заповнити прогалини у дослідженні соціально-психологічних особливостей політичної соціалізації студентів і визначило проблему нашого дослідження: «До питання про експериментальне вивчення політичної соціалізації української студентської молоді» в умовах суспільних трансформацій.

Мета даного етапу дослідження полягала в експериментальному вивченні чинників політичної соціалізації студентської молоді.

Випробуваними у даному дослідженні виступали студенти 2-5 курсів Вінницького державного педагогічного університету ім. М Коцюбинського. Кількість випробуваних становила 200 чоловік (100 юнаків та 100 дівчат). Дослідження проводилось протягом січня-лютого 2021 року.

На першому етапі експерименту була використана анкета і бесіда з кожним із студентів з метою дослідження ставлення кожного респондента до політичних подій у нашій країні, особистої участі у цих подіях, а також визначення окремих чинників політичної соціалізації. Використана нами анкета містила 20 питань, котрі, зокрема, розкривали довіру студентської молоді до Верховної Ради, уряду, чинного президента.

Пропонувалося два варіанти відповіді: «так» або «ні». Завданням опитуваних було уважно прочитати інструкцію до анкети і дати відповідь на запропоновані питання.

За результатами обстеження на запитання, чи цікавляться студенти проблемами політичного життя України, студентська молодь відповіла: «так» - 78%, «ні» - 22%. На запитання: «Чи задоволені ви політичним становищем, що склалося на даний момент в Україні?, відповіли: «так» - 12%, «ні» - 88%. «Чи потрібен Україні майдан сьогодні?». Відповіли: «так» - 51%, «ні» - 49%. «Чи довіряєте ви Верховній Раді?» «Так» - 4%, «ні» - 96%. «Чи довіряєте ви сучасному уряду?» «Так» - 7%, «ні» - 93%. «Чи підтвердив ваші сподівання Петро Порошенко?» «Так» - 27%, «ні» - 73%. «Чи потрібна Україні друга державна мова?» Відповіли: «так» - 7%, «ні» - 93%. Один зі студентів прокоментував це запитання наступним чином: « Мені однаково, якою мовою мій президент оголосить, що у моїй країні завершилась війна». На запитання: «Чи потрібно Україні вступати до Євросоюзу?» - відповіли: «так» - 97%, «ні» - 3%.

Отже, посилаючись на результати вищевказаних і ще кількох запитань такого ж плану, сучасна студентська молодь цікавиться проблемами політичного життя України і намагається бути в курсі політичних справ. Молодь не задоволена політичним становищем, що сталося на той момент в Україні. Сучасна молодь не довіряла ні тогочасному парламенту, ні уряду, ні президенту. Більшість молоді вважала, що на той час Україні був потрібен Майдан.. Більшість студентів були не задоволені діяльністю уряду та президента загалом. Володимир Зеленський не підтвердив ті сподівання, на які розраховувала сучасна молодь. .

На наступному етапі нашого дослідження ми аналізували статеву диференціацію чинників політичної соціалізації.

Отримані результати можна охарактеризувати так: половину усіх опитаних, котрі цікавляться проблемами політичного життя, становлять хлопці, половину – дівчата. Щодо політичного життя, що склалося на момент дослідження в Україні, хлопці більш незадоволені, ніж дівчата. Серед незадоволених політичною ситуацією в Україні на той час було 63% хлопців і 37% дівчат. Проте задоволені більше своїм життям загалом хлопці (49%), ніж дівчата (43%). Значна частина хлопців вважає, що на їх життя вплинула політична ситуація, в якій перебуває Україна(44%), і що раніше соціально-економічна і політична ситуації була однозначно кращою, ніж тепер(70%), тоді коли позиція дівчат у цьому плані менш радикальна відповідно двадцять і шістнадцять відсотків відповіли стверджувально на дані запитання. Щодо матеріального становища, то воно у хлопців та дівчат змінилось на гірше. Юнаки та дівчата стверджують, що їх життя більше залежить від самих себе, ніж від інших людей, що людина є творцем власного життя. Більшість опитаних як хлопців, так і дівчат вважають, що масові виступи та вибори президента та Верховної Ради– єдиний спосіб домогтися змін на краще. І хлопці, і дівчата цікавляться політичним життям.

Юнаки та дівчата вважають, що багато тих, хто виховувався за радянських часів (батьки), виявилися неготовими до ділової активності та очікують поліпшення життя «згори». Діти відмовляються наслідувати таку позицію, пов'язуючи позитивні зміни у житті зі своєю власною активністю.

На першому етапі нашого дослідження ми проводили визначення ціннісних орієнтацій за методикою М. Рокіча. Аналіз ступеня актуалізації політичного ціннісного рівня в структурі свідомості студентської молоді дав змогу зробити висновок про переважання вибору політичного забарвлених ціннісних орієнтацій на емоційному рівні («подобається»), зменшення інтенсивності їхнього прояву на когнітивному рівні («важливо») та незначну представленість на дієво-практичному рівні («реалізую, займаюся в даний час»), про що свідчать дані як первинного статистичного аналізу, так і факторного. Причому найбільш значущими цінностями виявились не ті, які стосуються особистої активної участі молоді в політичному житті або свідчать про наявний пізнавальний інтерес до політичних подій, а ті, що торкаються

глобальних суспільно-політичних понять: проблем політичного миру, свободи, захисту (Табл. 1).

Таблиця 1. Політичний ціннісний рівень у структурі свідомості студентської молоді, %

Цінності політичного рівня	Рівень репрезентації цінностей,%					
	Емоційний		Когнітивний		Дієво-практичний	
	18-19 років	20-22 років	18-19 років	20-22 років	18-19 років	20-22 років
Активність	3	6	2	4	2	1
Лідерство	1	3	1	2	1	1
Мир та стабільність	34	41	32	38	2	2
Інтерес,інформованість	7	16	6	13	2	7

Ціннісна орієнтація на політичний мир і стабільність є досить вагомою як на емоційному так і на когнітивному рівні, проте низький відсоток інших політичних ціннісних орієнтацій свідчить скоріше не про важливість політичного миру та спокою у їх глобальному розумінні, а про необхідність особистості захищеності, безпеки та стабільності, які мають побутово-життєве забарвлення. Проведене опитування серед студентів, яке розкрило політичну тематику початку 2021 року, виявило студентську недовіру та критику теперішньої політики. Розмежування у статевій диференціації щодо політичного життя України підтвердило вищу чоловічу зацікавленість політичною ситуацією у нашій країні. Чоловіки Вінниччини виявились більш активними учасниками політичного процесу. Визначено характер впливу особистісних параметрів (особливостей мотиваційної сфери, когнітивного стилю міжособистісної взаємодії, ціннісно-смыслових орієнтацій) на формування та особливості прояву ідейно-політичних настанов, політичних ціннісних орієнтацій і політичної поведінки студентської молоді. Характер конкретного ідейного спрямування психологічно зумовлений поєднанням характеристик когнітивного стилю міжособистісної взаємодії та ціннісно-смыслових орієнтацій, що дає змогу виділити психологічні типи прихильників існуючих політичних ідеологій серед студентської молоді.

Проведене дослідження дає можливість зробити висновки й рекомендації, що мають теоретичне й практичне значення:

1. Здійснений аналіз наукової літератури з проблеми дослідження та визначено його провідні напрями. Сукупність політичних поглядів, переконань, цінностей, настанов особистості, поєднаних в індивідуальні когнітивні схеми сприйняття та відтворення політичної реальності, визначають характер політичної поведінки, рівень та спрямованість політичної активності особистості.

2. У результаті емпіричного дослідження виявлено соціально-психологічні чинники, що впливають на процес політичної соціалізації студентської молоді в сучасних умовах розвитку українського суспільства. У